

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie

Vladimír Malíšek; Miroslav Miler
K šedesátinám prof. B. Havelky

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 12 (1967), No. 3, 166--167

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/139344>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1967

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

K ŠEDESÁTINÁM PROF. B. HAVELKY

Letos v červenci slaví šedesátiny universitní profesor Ing. RNDr. Bedřich HAVELKA, DrSc., přední československý teoretik v oboru optiky. Jeho zásluhy o naši fyziku a zejména optiku jsou neobyčejně všestranné. Jubilant se významně podílel při vzniku moderního československého optického průmyslu a při zrodu základního výzkumu v optice na půdě Československé akademie věd. Jako profesor teoretické fyziky vychoval již řadu fyziků a z jeho školy nyní vychází nová generace optiků.

Profesor Havelka se narodil 17. července 1907 v Protivanově u Prostějova. Reálné gymnasium absolvoval v Boskovicích a státními zkouškami z matematiky i z fyziky na přírodovědecké fakultě university v Brně ukončil vysokoškolská studia v roce 1932. Doktorátu přírodních věd dosáhl v roce 1935.

Když mu bylo potom nabídnuto místo jak na universitě, tak v rodícím se optickém průmyslu, novost problematiky v optickém výzkumu a její dalekosáhlý význam byly hlavním důvodem pro volbu druhé možnosti. Hned po přijetí do nově založené Optikotechny v Přerově (nyní Meopta n. p.) pracoval dr. Havelka jako vedoucí výpočtového oddělení a oddělení optické konstrukce. V roce 1937 byl vyslán vedením závodu na studia do Paříže, kde dosáhl v nejkratší možné době kvalifikace optického inženýra.

Ve službách československého průmyslu zůstává až do roku 1952, kdy je povolán presidiem Československé akademie věd k vybudování a řízení Laboratoře optiky ČSAV. Zároveň již od roku 1947 působí na vysokých školách, zejména na universitě v Brně a v Olomouci a na Vysokém učení technickém v Brně. V roce 1955 byl jmenován profesorem teoretické fyziky na Universitě Palackého v Olomouci. Když byla zavedena nová vědecká hodnost „doktor věd“ a udělena nej přednějším pracovníkům vědy, byl mezi jmenovanými rovněž prof. Havelka. Hluboký zájem o problémy výzkumu a výchovy ve fyzice a široký rozhled v této problematice byly důvodem pro pověření profesora Havelky významnými funkcemi v Československé akademii věd, v ministerstvu školství, v Jednotě československých matematiků a fyziků a v mezinárodních fyzikálních organizacích. Jeho činnost je tak obsáhlá, že zde můžeme jen stručně poukázat na některé zásluhy jubilanta v oblasti vědecké, pedagogické a společensko-organizační.

V oblasti vědecké činnosti jsou známy zejména práce týkající se teorie optického zobrazení. Např. v Rozpravách ČSAV jsou to studie o kvalitě obrazu vytvořeného optickou soustavou při použití bílého světla, o kritické ohniskové vzdálenosti i kritické cloně fotografického objektivu a o významu tloušťky i indexu lomu u protidrazné vrstvy. Nejméně známější je ovšem jeho dvousvazková monografie „Geometrická optika“ (NČSAV Praha 1955, 1956), jež je základním dílem současné české vědecké literatury v optice. Kromě vysoké vědecké úrovně, moderního pojetí problematiky a originality vlastní dílů základního významu je kniha pozoruhodná tím, že se věnuje i problémům aplikační povahy. Analogický význam má pro spektroskopii monografie „Spektrální analýza I — Konstrukce spektrálních přístrojů“ (NČSAV Praha 1957), jejímž je spoluautorem. Převážně teoretickým problémům jsou věnovány také práce publikované v *Acta Universitatis Palackianae* a ve Sbornících VŠP, pro optickou praxi jsou důležité práce uveřejňované v časopise *Jemná mechanika a optika*.

Velmi významná je činnost jubilanta ve vědeckých organizacích. Prof. Havelka působí v Československé akademii věd jako člen fyzikálního kolegia a po řadu let pracoval ve vědeckých radách několika vědeckých ústavů. Patří k zakladatelům *Commission Internationale d'Optique* při *Union Internationale de Physique Pure et Appliquée* a je předsedou jejího národního komitétu při ČSAV. Je členem redakční rady časopisu *Optica Acta* vydávaného touto společností v Londýně a členem mezinárodní komise pro vypracování dvanáctijazyčného optického slovníku. Bohatá je činnost prof. Havelky na národních a mezinárodních symposiích a kongresech.

Všestrannost prof. Havelky obzvláště vynikne, uvědomíme-li si zároveň jeho práci pedagogickou. Jeho posluchači vědí, že naplní i počtem přednášek překračoval povinnosti universitního

profesora. Kultivované přednášky vysoké úrovně a jejich kontrast s osobní skromností přednášejícího strhávaly jeho posluchače a přivedly mnohé k následování a snaze o vyniknutí. V současné době přednáší teoretickou fyziku a vede postgraduální výchovu ve specializaci optika a jemná mechanika.

Na rozdíl od běžných zvyklostí jeho publikované vysokoškolské učebnice zachycují jen část toho, co přednášel svým posluchačům. K nejznámějším vysokoškolským učebnicím patří díla „Optika“ a „Elektřina a magnetismus“ napsané společně s prof. Fukou.

Prof. Havelka je znám jako náročný, ale vždy laskavý examinátor, jako předseda komise při zkouškách z kandidátského minima a při obhajobách kandidátských a doktorských prací z oboru fyzikálních a technických věd.

Životní jubileum zastihuje prof. Havelku v plné tvůrčí práci a my mu jménem svým i řady jeho posluchačů přejeme do dalších let především hodně zdraví, mnoho tvůrčího elánu a radosti z plodné práce.

Vladimír Malíšek, Miroslav Miler.

ŠEDESÁT LET DOC. KARLA RACHAČE

Dne 21. října 1966 se dožil 60 let doc. KAREL RACHAČ, vedoucí katedry matematiky a deskriptivní geometrie fakulty strojní Vysoké školy strojní a elektrotechnické v Plzni.

Narodil se v Plzni, kde také vystudoval střední školu; potom se věnoval studiu matematiky a geometrie na KU v Praze. Po skončení studií v roce 1930 nastoupil jako středoškolský profesor v Praze, potom v Třeboni, Rokycanech a v Plzni. Zde ho také v plné práci zastihla okupace a nakonec i zatčení. Do konce druhé světové války byl vězněn v různých koncentračních táborech v Německu. Po návratu do vlasti se opět začal věnovat pedagogické práci a v Plzni působil nejen na gymnasiu a reálce jako profesor, ale později i jako ředitel. Odtud přešel jako jeden z prvních na plzeňskou pedagogickou fakultu a v roce 1953 při založení Vysoké školy strojní a elektrotechnické v Plzni byl přeložen na tuto školu. Zde se po habilitaci stal docentem a vedoucím katedry matematiky a deskriptivní geometrie fakulty strojní VŠSE.

Své bohaté metodické zkušenosti uplatnil i při výuce v konsultačních střediscích VŠSE dálkového studia v Karlových Varech, VŠE v Plzni, v podnikovém institutu oborového podniku Škoda aj. Řadu let vedl také rozmísťování vysokoškolských studentů.

Z odborné činnosti se věnoval zejména geometrii. Jeho práce jsou zaměřeny na referenční elipsoid, afinní diferenciální geometrii, mechanické vytvoření středových kvadrik; v současné době se nejvíce věnuje grafickému počtu a nomografii. Některé z prací jsou uveřejněny ve sbornících VŠSE v Plzni.

Všechny osobní vlastnosti, velmi dobrý vztah k lidem a dlouholeté metodické zkušenosti ocenila vláda ČSSR při příležitosti šedesátin docenta Karla Rachače udělením titulu „Zasloužilý učitel“.

Přejeme docentu Karlu Rachačovi, aby i nadále úspěšně pokračoval ve své práci.

Prokop Masopust

ZEMŘEL DOC. JIŘÍ LEVÝ

18. ledna zemřel v Brně docent filosofické fakulty UJEP Jiří LEVÝ, DrSc., významný badatel v teorii verše. V posledních letech publikoval četné studie, v nichž se zabýval analýzou slovesných projevů na základě matematických metod. (Jsou to hlavně metody, při nichž se používá např. teorie pravděpodobnosti a matematické statistiky. Při analýze básnického díla je nutno